

17. Česká meziválečná próza

Legionářská literatura a obraz 1. světové války

O čem psali a jak (román, románové kronika sprvky dokumentu, memoáry, reportáže). Snaha o autenticitu.

Josef Kopta (1894-1962)

Osobně z revolučního Ruska.

- Třetí rota (1924)

Rudolf Medek (1890-1940)

Mezi válkami velmi populární (oficiální spisovatel legionářské literatury). Ve 30. letech fašista.

- Anabáze – posledních 20 měsíců legií (např. Zborov), zkrsleni skutečnosti.

Jaroslav Hašek (1883-1923)

Celosvětově známý. Bohém, dobrodruh, humorista, provokatér, anarchista.

Znáť život (Balkán, psi, hospody, toulky, v Rusku čs legie -> Rudá Armáda, Lipnice).

Velké množství humoresek a povídek. Svět zvířat, mystifikace. Pohrdání konvencemi doby, jinde příklon k lidovému hrdinovi (Švejk).

Povídky

- Trampoty pana Tenkráta, Můj obchod se psy a jiné povídky

- Osudy dobrého vojáka Švejka za Světové války – tetralogie (4. díl dokončil někdo jiný).

Interpretace Švejka:

Prhnaný chytrák vs hlupák oddaný službě. Chaos a absurdita světa války vs živel optimistický Švejk. Zesměšněny hodnoty starého Rakouska, vojenské mašinerie, lidské idiocie a přizemnosti prostřednictvím lidového humoru. Nový typ literárního hrdiny.

Přeložen do 60 jazyků. Mnoho kritiků.

Patří k válečným románům satírám, groteskám (paralelně Hlava XXII.)
Pojem švejkovina.

- Dějiny strany mírného pokroku v mezích zákona – skutečná mystifikace.

Film: Dobrý voják Švejk od K. Steklého.

Expresionismus

Protiklad racionalismu a realismu (objektivno): bez-rozumové vnitřní stavy, psychika vč. snů a fantazie.

Příčiny: krize racionalismu, rozpad hodnot – vnitřní rozpolcenost – odcizení realitě (Válka, existencialistické začátky).

Vliv na existenciální autory.

Do Čech opožděně (až po 1. sv. v.) – Literární skupina, František Götze. Na rozdíl od německého v Čechách „realismus podsvícený sociální utopií“ a „diktatura lásky a lidskosti v jeku světové nenávisti“. Autoři nevýznamní.

Spisovatelé blízcí evropskému expresionismu:

Richard Weiner (1884-1937)

Velmi složitý. Vliv Světové války. Svět rozpolcených lidí, důvěra v lidský rozum téměř neexistuje. Vliv psychického onemocnění z války.

- Lazebník (1929) – metoda bdělého snu: bezsýžetové, šifry a symboly; nepoznatelnost tajemství umožní neocizení se navzájem.

Ladislav Klíma (1878-1928)

Filozof (eklektik Schopenhauera) spiritualista. Výstřední duševní stavy (sny, halucinace, fantaskno).

Význam: snažil se žít dle filosofických zásad: síla vůle (cíl = vyšší svoboda), takže spal na sněhu, jedl krysy atp. Ignorace společnosti a morálky. Svět je vůle.

Oceňuej se obrazotvornost, zavedení psychopatologických stavů, zvrácená erotika a hororové pasáže.

- Utrpení knížete Sternenhocha (1928) – svět jako žalář utrpení. Sen a skutečnost je jedno a reflexe věčnosti/pozemskosti atp.

Jan Weiss (1892-1972)

Ze zakladatelů čs sci-fi.

Výstřední obrazy, přexponované grotesky (blízký Poeovi).

- Dům o tisíci patrech (1929) – všemocný upír v mrakodrapu... fantazie.

Josef Váchal (1884-1969)

Výtvarník (grafik, typograf, řezbář) a spisovatel.

Spiritista (ne špiritista), měl halucinogenní vidění, sektář. Literatura určena středověkým satanismem a okultismem. Překračování vážnost/směšnost.

- Krvavý román (1924) – pokus o ideální horor. Vysázal bez rukopisu a 17 exemplářů.

Ruralismus a venkovská próza

V 1. pol. 20. stol. tradice venkovské prózy 19. stol. Nadčasové ideály českého selství (ruralistě).

Venkovská próza
Tradice selství z 19. stol.. Zobrazení již bez idylčnosti. Tradice a rodinné vazby.

Ruralismus
Programový rozpor mezi městem a venkovem. Vztah k půdě (rus = venkov), jež determinuje (formuje morálku, existenciální) společenství na venkově, je jistotou. Mravní rozklad <- nezakořeněnost, zhoubné město a technická civilizace. Jedině venkov je ryzé češství a mravnost. Líčen těžký úděl rolníků.

Konzervatismus. Tradice, rodina, příroda, mystika, křesťanství.
Vliv severských spisovatelů (revue Sever a východ). Vliv němčová, Holeček, Rais, Sládek.

Zvaž prognostickou pravdu ruralistů (různé jsou cesty k psychické rovnováze a přirozené osobní zodpovědnosti).

Většina odsouzena na 10 a více let (prý: klerofašistická odnož tzv. zelené internacionály). V 60. letech rehabilitace.

Josef Knap (1900-1973)

Hrdinové svázání s rodným místem, vytržení vede ke konfliktu.

- Cizinec – o marném pokusu hospodáře prosadit se za humny

František Křelina (1903-1976)

Vliv katolicismu.

Jan Čarek (1898-1968)

Básník „těžkého osudu chudých venkovských vrstev“. Smysl života je v návratu ke kořenům rodu a do nuzného světa dětství.

Imaginativní (básnická) próza

Vladislav Vančura (1891-1942)

Z největších čs spisovatelů.

Předseda Devětsilu, 1929 z KSČ. Aktivní za okupace. Zastřelen Gestapem.

Každé místo jeho rukopisu má básnickou účinnost. Záliba v humanistické či z 19. století próze – archaismy + knižní + lidový jazyk. Přejímání složitých větných konstrukcí humanistické češtiny. Záliba ve 14.-16. století proti tendenci být co nejsdílnější (Čapek). Poetická kouzelnost. Postavy přímočaré, chlapsky robustní – loupežníci, vrazi, milenky, dobráci, snílci...

Umět rozebrat některé dílo.

Pekař Jan Marhoul (1924) – dobrý doplácí na svou dobrotu (či naivitu?), skončí jako dělník v tehdy své pekárně. Revoluční tendence 20. let. Typizovaná postava (typ Dona Quijota). Rozmarné léto (1926) – humoristická novela. Poetická idyla Krokových Varů – krásná žena nově – měšťácci a stereotypy. Markéta Lazarová (1931) – četl jsem. Z vrcholů čs prózy. Baladický příběh plný lásky. Zašlý svět velkých skutků. Jazyková preciznost. Konec starých časů (1934) – název použit pro charakteristiku prózy 20. stol. Obrazy z dějin národu českého (1939) – posila vědomí po Mnichově.

Kubula a Kuba Kubikula (1931).
Filmové adaptace.

Katolická próza

Podobné ruralismu; navíc hluboká víra v Boha, mystický vztah k zemi, přírodě, historii. Baroko rulez.

Mnozí z nich proti demokratickým názorům, Židům. Mnozí za komunismu ve vězení.

Jaroslav Durych (1886-1962)

Právě on by nejráději poslal Karla Čapka do koncentračního tábora. Inklinace k fašismu. Literární kvality vysoké. Mezi válkami všeobecný antikatalicizmus (on: „disident 1. republiky) – stojí ve skriptech, avšak:

Durych nemůže být "disidentem" meziválečné doby v pravém slova smyslu (s. 25). Je naopak významným soudobým spisovatelem s velkým vlivem na katolické i nekatolické prostředí (v roce 1930 dostal Státní cenu za literaturu!). Mýtus o disidentovi se rozplývá i připomínkou jeho knižních a časopiseckých aktivit, k nimž patřily i příspěvky do Neumannova Června.

Ano baroku (také J. Pekař, vs Jirásek). Dějiny tvoří nadprůměrní jedinci (např. Albrecht z Valdštejna). Dokonalý dějepis. Barokní naturalismus – umí vylíčit kontrasty, navíc mystika, expresivnost.

- Bloudění (1929) – 30letá válka a dva mladí lidé čistota a láska. Bloudí vztahu i k Bohu (úspěšně). Rekviem (1930) – Albrecht z Valdštejna (posmrtně).

- Tři dukáty – povídka, četl jsem.

Jakub Deml (1878-1961)

Rebel. Hledá smysl života v nepochopitelném moderním světě. Těžko zařaditelný. Antisemita a protidemokrat. Duše mezi Bohem a Satanem.

Vyloučený katolík (volnomyšlenkář), vykázán i z Prahy, žil v Tasově.

- Šlápěje – koláže z různých útarů a děl s ironickými a sarkastickými glosami.
- Zapomenuté světlo – četl jsem, ale nedočel (nečitelné). Osamělý básník bloudí zoufalý Tasovem, propadá beznaději a nicotě. Sebe-obrana.

Jan Čep (1902-1974)

S Vančurou největší básník čs prózy. Vliv křesťanského existencialismu Gabriela Marcela.

Každodenní život a pak také život skrytý – posmrtná věčnost, jejíž mihotavé odlesky jsou i zde, a to zřejmě u Boha a na venkově. Přirozený běh vyprávění, jakoby bez estetických hodnot.

- Letnice

Levicově orientovaní

Vliv marxistické filosofie a komunistické strany byl za 1. republiky velký. Druhým pólem byl demokratický proud. 1929 z KSČ odešli (nově Gottwald – více bolševizace) Neumann, Hora, Majerová, Malířová, Olbracht, Seifert, Vančura. Majerová a Olbracht se vrátili. Socialistický realismus (socrel) – společenské, materiální podmínění člověka -> společenská úloha díla; vlastní kultura proletariátu. Vede k netoleranci, nesnášenlivosti.

Ivan Olbracht (1882-1952)

Vynikající prozaik. Po Válce si zachoval čisté svědomí.

Syn Antala Staška.

Po r. 1948 škvár Anna proletářka povinnou četbou.

Sklobení mýtu s realitou. Výborný vypravěč. Soustředění se na vyjimečné jedince (aktivní vzdor). Inspirace v Zakarpatí, vnesl do literatury problém židovství.

- Žalář nejtemnější (1916) – rys: sleduj se vývoj lidí k tomu, aby byli zlí, zatrpklí atp. k jen a jen vlastnímu a jiných utrpení.

- Nikola Šuhaj loupěžník (1933) – četl jsem. Z Podkarpatské Rusi. Legenda (chudým bral a bohatým dával) a skutečný příběh zběha. Románová balada mistrně napsaná. Zakázáno pro zkreslení obrazu četnictva.

- Biblické příběhy, O mudrci Bidpajovi

Filmové adaptace.

Marie Majerová (1882-1967)

Řadová autorka vynesena dobu.

- Siréna (1935) – kvalitní dobový román. Úspěšné filmové adaptace (Kaerl Steklý).

Marie Pujmanová (1893-1958)

Václav Černý: nejhustší smetanový snobismus a nejnedůstojnější česká žena stohoto století.

- Lidé na křižovatce

Psychologická próza

K nejlepšimu, co mezi válkami vzniklo.

Vykreslení duševního života. Reakce nad vlivy. Detaily nálad a prožitků. Freud objevil další svět-nevědomí. Pudy. Osobnosti: Dostojevskij, Hesse, Kafka, Musil, Proust, Joyce.

Egon Hostovský (1908-1973)

Odcizení lidí hledajících identitu.

- Případ profesora Körnera

Jaroslav Havlíček (1896-1943)

Vynikající autor. Oproti evropskému a intelektuálnímu psychologickému románu je ryze český.

Degenerovaní jedinci, líčení tragických osudů, naturalismus, chladnokrevné vyprávění.

- Petrolejové lampy (1935) – četl jsem. Štěpka a bratranec se syřilis. Hrůzná groteska.

Štěpka, novopecená manželka, již bylo sotva možno poprávu nazvat ženou, se s těžkými povzdech se pokoušela o spánek, který nepřicházel. Nemohla ovšem tušit, že muž po jejím boku zachovává nehybnou tvář jen s největším sebezapřením a že se mu koutky úst potají šhubou zlomyslným a vítězným smíchem.

- Neviditelný (1937) – klenot čs literatury, o

dědičnm šílenství jedné rodiny

Jarmila Glazarová (1901-1977)

Zpronevěra komunistům.

Václav Řezáč (1901-1956)

- Poplach v kovářské uličce (1934) – četl jsem. Řezáč na rozdíl od ostatních nevyčleňuje hrdiny ze společenských souvislostí.